

Rachab

Profetische standvastigheid: tussen wanhoop en hoop

Jozua 2:1-24

Ds. Ilonka Terlouw | Viering heilig Avondmaal | 4 juli 2021

1. Intro: Overeenkomsten en contrasten van Rachab met Tamar en Ruth.

Overeenkomsten en contrasten van Rachab met Tamar en Ruth: Laat mij beginnen met een overzichtje. Allereerst een drietal grote, voor de hand liggende overeenkomsten, die desalniettemin niet vergeten moeten worden:

- Rachab is een vrouw, één van de **vier vrouwen** die vermeld worden in het voornamelijk mannelijke geslachtsregister van Jezus.
- Ze is, evenals Tamar en Ruth, een **vreemdeling**, een buitenstaander, een niet-Israëliet, die deel gaat uitmaken van het volk van God.
- De verhalen over Rachab, Tamar en Ruth vormen verhalen over **moed en vrouwelijk vernuft**. Deze vrouwen zijn proactief en bedenken een plan dat

uitkomst biedt voor henzelf én hun naasten, maar dat tegelijk heilzaam blijkt te zijn voor de toekomst van Israël.

Een in het oog springende thematische overeenkomst is dat in alle drie verhalen – alle vier verhalen, als je Batseba alvast meeneemt – **seksualiteit** een rol speelt. Het is een thema waardoor de zaken op scherp komen te staan, er wordt spanning opgebouwd. Echter, juist op dit punt moeten we de verhalen wel zorgvuldig lezen:

- Tamar en Ruth smeden een plan waarmee ze een onconventioneel zwagerhuwelijk arrangeren. Bij Rachab is van een zwagerhuwelijk geen sprake.
- Tamar en Rachab worden allebei met hoererij geassocieerd. Echter, Rachab *is* een hoer, maar dat vormt niet de inzet van haar optreden. Bij Tamar vormt haar verkleedpartij *als* hoer de crux van haar plan, terwijl zij geen hoer *is*. Zij is rechtvaardig, luidt het oordeel. De overeenkomsten tussen alle vier verhalen ligt misschien eerder in de manspersonen, die wel in zijn voor een slippertje.

Een belangrijk **verschil** tussen de verhalen van Tamar & Ruth versus Rachab – **vormt de setting**, het maatschappelijk ‘niveau’, waarop deze verhalen zich afspelen. Tamar en Ruth zijn familieverhalen. De vrouwen vervullen de rol van schoondochter. Het voortzetten van de familielijn en het krijgen van een kind staan centraal. Sociale ongelijkheid, het systeem van familiewetten en culturele verwachtingen zijn belangrijke thema’s.

Rachab, daarentegen, is het verhaal over het optreden van **een individu** tegen de achtergrond van een volkerenoorlog. Het volk Israël wil zich vestigen in het land Kanaän. In het Bijbelboek Jozua draait het om de vorming en bescherming van de gemeenschappelijke identiteit van dit volk: hun religieuze identiteit, hun eenheid, hun etnische integriteit.

Intermezzo: Opbouw van de verkondiging

Het wordt tijd dat we het verhaal nauwkeuriger bekijken. We doen dat op een wijze vergelijkbaar met hoe we de geschiedenis van Tamar hebben besproken:

- 1) Als eerste besteden we aandacht aan de **context** van dit verhaal;
- 2) Vervolgens maken we een **verhaalanalyse**, waarin we bekijken hoe de verschillende episodes in dit verhaal met elkaar samenhangen.
- 3) Dan komen we, als derde, tot een nadere duiding van de **hoofdpersoon**, Rachab.
- 4) We eindigen met de vraag wat we van deze geschiedenis kunnen **leren**.

2. Context: Nationale identiteit. Land, religie, etnische segregatie

Als eerste: de context. Die doet ertoe. De tekst wijst daar zelf op in vers 1: 'Hierna stuurde Jozua er twee spionnen op uit.' 'Hierna', dat verwijst naar hoofdstuk 1. Het volk Israël bevindt zich op een keerpunt in haar geschiedenis. Ze staan aan de grens van het land Kanaän. Mozes is overleden, Jozua is aangetreden. De HEER geeft hem opdracht het land, dat Hij het volk heeft gegeven, in bezit te nemen. Jozua geeft de opdracht door aan het volk. Het volk stemt in.

Het plaatje dat ons voor ogen wordt geschetst is er één van volkomen eensgezindheid, van totale toewijding aan God en absolute gehoorzaamheid aan Jozua. Je zou ook kunnen zeggen: het idealisme van de geschiedschrijver druipt ervan af. Zijn woordkeuze is groots en getuigt van totalitarisme: *Heel* het volk zal de Jordaan overtrekken, *elk stuk grond* dat zij betreden is hun door God gegeven. *Altijd* zullen zij Gods wetten onderhouden, dan zal *alles altijd* voorspoedig verlopen. *Alle* weerbare mannen zullen daarom *gezamenlijk* ten strijde strekken, en dan zal de HEER *het hele volk* vrede geven, *voor altijd*. Eensluidend antwoordt het volk Jozua: 'Wij zullen *alles* doen wat u ons bevolen hebt, en *overal* naartoe gaan waar u ons heen stuurt.'

God de HEER, Jozua en het volk vormen een integere gemeenschap, wiens naam en identiteit onlosmakelijk aan dit land verbonden zullen worden. Niets of niemand kan, mag of zál daar tussen komen. De steden van Kanaän én al haar inwoners moeten daarom onherroepelijk en tot op het laatste mensenleven worden geruimd.¹ De Israëlieten leggen de lat voor zichzelf net zo hoog: ‘Iedereen die niet naar u [Jozua] luistert en zich tegen uw bevelen verzet, zal worden gedood’. Zo eindigt het eerste hoofdstuk.

3. Verhaalanalyse: Het geheime plan van Jozua

Hoofdstuk 2: ‘Hierna stuurde Jozua er vanuit Sittim twee spionnen op uit. Jozua laat er geen gras over groeien.

‘Ga en bekijk het land,’ beveelt hij de spionnen.

‘En de mannen gingen en bezochten het huis van een hoer.’

‘Ga en bekijk het land.’ – zo luidde de opdracht.

‘En de mannen gingen en bezochten het huis van een hoer.’

Juist ja, tot zover reikt hun toewijding dus. Alles staat direct op scherp.

De herinnering aan de geschiedenis bij Sittim komt bij ons als lezers direct bovendrijven. Die plaats wordt schijnbaar niet voor niets genoemd in dat eerste vers. Dáár hadden de Israëlieten zich laten verleiden door Moabitische vrouwen en waren ze hun goden achterna gelopen. Het had de toorn van de HEER doen ontbranden! Nu trekken deze mannen vanuit Sittim het beloofde land in met het doel zich daar straks als volk van God te vestigen, toegewijd aan de HEER. Maar van een keerpunt op

¹ Deuteronomium 20 vanaf vers 16: ‘In de steden van het land dat de HEER, uw God, als grondgebied zal geven, mag u geen mens in leven laten [...] om te voorkomen dat u de gruwelijke dingen die zij voor hun goden doen van hen overneemt, waardoor u tegen de HEER, uw God, zou zondigen.’

individueel vlak, een nieuw begin, lijkt allerminst sprake. Ze nemen zichzelf en hun misstappen met zich mee.

– Herkenbaar? Welke plek neem je in, als individu, in Gods plannen voor zijn volk, voor zijn kerk? Matcht jouw identiteit met de identiteit die God voor zijn volk voor ogen ziet?

4. Verhaalanalyse: Het tweede geheime plan van een vrouw

Het geheime plan van Jozua mislukt. De koning wordt geïnformeerd en het leven van de twee mannen loopt gevaar. Maar dan ontvouwt zich **een tweede geheim plan**, niet van volksleider Jozua [met God aan zijn zij], niet van de machtige koning van Jericho, maar **van een vrouw**.

En de vrouw brengt het er heel wat beter vanaf dan Jozua of de koning. Ze verbergt de twee mannen en wimpelt de gezanten vakkundig. ‘Ik weet niet waar de mannen zijn’. En ze stuurt de gezanten met duidelijke instructies, vastberaden weg, de stad uit, richting de Jordaan. Ruimte voor een weerwoord wordt de gezanten niet gegund.

Ondertussen gaat de vrouw richting het dak, naar de spionnen. Daar ontvouwt zich het **twééde** deel van haar geheime plan. **Tegenover de koning en zijn gezanten deed ze alsof ze van niets wist, maar nu blijkt dat ze maar al te goed weet hoe de zaken ervoor staan**: ‘Ik weet dat de HEER dit land aan jullie heeft gegeven’, zo spreekt ze. En ze weet wat dat betekent. Ze heeft gehoord hoe de HEER de Rietzee drooglegde en alle Egyptenaren het leven lieten. Ze heeft gehoord hoe Sichon en Og werden vernietigd. Ze heeft de tekenen van haar tijd gezien en geduid. En ze kan niet aan het besef ontkomen dat de dood en vernietiging onvermijdelijk dichterbij komen en ook Jericho, ook haar zullen treffen. Vastberaden gaat ze met twee mannen in gesprek. Ruimte voor een weerwoord wordt ook deze mannen niet gegund. **Rachab wordt gedreven door overlevingsinstinct én profetische standvastigheid.**

5. De gestalte van wanhoop

Als eerste: overlevingsinstinct. Hier spreekt een vrouw die niets te verliezen heeft. Tel eens hoe vaak in deze verzen het thema 'dood en overleven' ter sprake komt: In Jericho zijn ze door *'angst overmand'* (vers 9), ze zijn *'doodsbang'* (vers 9), de *'angst sloeg ons om het hart'* (vers 11), *'we werden wanhopig'* (vers 11), *'spaar mijn familie'* (vers 13), *'red ons van de dood'* (vers 13).

Wat weet ik, wat weten wij hier in Nederland van dat soort wanhoop? Het deed me denken aan de coronaramp in India, waar we vandaag voor collecteren. Ik dacht terug aan de berichtgeving in mei en juni en realiseerde me, dat die berichtgeving zich kenmerkt door eenzelfde woordkeuze. 'Angst regeert in India,' schreef RTLnieuws. 'Als je nu ziek wordt door corona, is Delhi de hel.' [...] 'Wie weet waar je nog medicijnen kan krijgen? Wie weet of er nog ergens een ziekenhuisbed vrij is? Kun je nog ergens zuurstof krijgen. De situatie is schrijnend. Er is een enorm gevoel van wanhoop. Er zijn zoveel doden dat er niet eens ruimte genoeg is om iedereen te kunnen cremen. Er worden op dit moment zoveel lichamen gecremeerd dat de rook zich over de hele stad verspreid. Er hangt een grijze deken over de stad.'²

Dat is wanhoop. De stad in rook gehuld, overdekt door een grijze deken. Rachab ziet het onvermijdelijk op zich afkomen. Dat riep een tweede associatie bij mij op. Het deed me denken aan de vernietiging van Sodom en Gomorra. Weggevaagd door God. Dikke rookwolken stegen op uit de vallei, als uit een smeltoven (Genesis 19:27-29). Dat is het lot dat Jericho te wachten staat.

Maar Rachab is een survivor. Als God Lot en zijn familie een uitweg bood, zou er voor haar dan géén redding zijn? Twee mannen, twee engelen werden naar Sodom gestuurd om Lot en zijn familie te waarschuwen. Zo klemt Rachab zich vast aan het

² <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/buitenland/artikel/5228335/india-coronavirus-doden-zuurstoftekort-vaccinaties-crematoria>

geloof in een uitweg nu twee mannen haar bezoeken. Alleen zijn de rollen nu omgedraaid. **Zij treedt op als een engel van God.** Ze verbergt en redt de twee mannen, zoals Lot deed. Maar dan stuurt zij hén de bergen in, zoals Lot en zijn familie de bergen invluchten. Zo hoopt ze God te vermurwen haar leven te sparen, zoals Abraham pleitte bij God voor Sodom en Gomorra: ‘Wilt u dan behalve de schuldigen ook de onschuldigen het leven benemen...?’

6. Rachab: een profetische gestalte

Dat brengt me bij de andere kant van het karakter van Rachab: zij toont overlevingsinstinct én profetische kracht. Zij heeft de tijden en tekenen geduid. Zij heeft de hand van God opgemerkt in alles wat er in de wereld gebeurt. Zij duidt de geschiedenis van het volk Israël voor de twee spionnen en belijdt: ‘De HEER, jullie God, is een God die macht heeft in hemel en op aarde.’ Zó voorziet zij *met zekerheid* hoe de HEER hen ook Jericho geven zal. Als de spionnen aan het eind van het hoofdstuk verslag uitbrengen aan Jozua, zijn het de woorden van Rachab die zij in de mond nemen: ‘De HEER heeft ons met zekerheid het hele land in handen gegeven!’ Wij als lezers weten: de bron van hún getuigenis, van die profetische kennis, van dat geloof in de macht van de HEER, ligt bij Rachab, de hoer uit Jericho.

Maar in deze geschiedenis, vertolkt zij de rol van de ware Israëliet! Drie keer werd de Israëlieten in hoofdstuk 1 geboden: Wees vastberaden en standvastig. Nu, deze vrouw *is* vastberaden en standvastig. En: deze vrouw *schenkt* de spionnen en het volk Israël de vastberadenheid en het geloof dat zij nodig hebben voor de strijd. Zoals God Lot en zijn gezin spaarde, zo zal God haar en haar familie sparen. Ondanks Gods eigen bevel dat ‘geen mens, uit de volken die in Kanaän wonen, in leven mag blijven’. Nee, Voor vreemde volken was geen ruimte in het veroveringsplan van Kanään. Er was geen ruimte voor een zondige Kanaäniet, maar wél voor een ware Israëliet.

Zo komt het, dat deze vrouw de opdracht krijgt een **scharlakenrood** koord uit het raam te hangen. Net als de Israëlieten in Egypte, op de avond voorafgaande aan de uittocht, zal zij de ingang van haar huis markeren met scharlakenrood. De dood en wanhoop zullen aan het huis van deze 'Israëliet' voorbij trekken. Zij hoort er helemaal bij. Zoals bij een tweeling beide kinderen gelijkwaardig zijn. Zoals Zerach, dat tweede kindje van de tweeling die Tamar kreeg. Hij kreeg een scharlakenrode draadje om zijn pols, omdat hij eerste was, maar ook tweede. Zo is Rachab tweede, maar ook eerste. De Israëlieten zijn Gods eerstgeboren zoon, maar Rachab is er in Gods ogen niet minder zijn bloedeigen kind om. Niemand hoeft achteraan te sluiten in de rij bij God.

Hoe gaan wij eigenlijk om met 'outsiders', met mensen van buiten onze gemeenschap, die getuigen van Godskennis, scherp oog hebben voor wat er in de maatschappij gaande is, profetische woorden spreken?

7. Voor ieder van ons een plaats aan de tafel

De vastberadenheid en profetische standvastigheid van Rachab fascineert mij. Het soort diepe wanhoop als Rachab verwoordt, dat staat, God zij dank, vaak ver van ons af. Maar misschien staat het soms ook wel té ver van ons af. **Misschien realiseren wij ons weleens te weinig wat voor Rachab klip en klaar was: dat de komst van het Koninkrijk van God onherroepelijk het einde van het kwaad betekent.**

De vraag is dan: Aan welke kant sta je?

Aan de kant van het goede of van het kwade?

Hoor jij bij Gods Koninkrijk dat komt?

Het is niet voor niets dat Rachab *in de muur woont*. Zij bevindt zich precies op de grens tussen Jericho en volk van God. Hoort ze bij de inwoners van Jericho, met zonden zo groot als die van de inwoners van Sodom en Gomorra? Of waagt ze het erop met dat koninkrijk van God dat komende is... met die God van Israël?

Als dit verhaal ons één ding leert, dan is het wel dat er niemand is, geen vrouw, maar ook geen man, die ooit tevergeefs een beroep zal doen op de macht van de HEER om te redden. Denk nooit dat jouw leven buiten Gods plannen valt, dat God druk is met andere dingen, met de kerk en dat jouw leven gedoemd is zonder God verloren te gaan. Denk nooit dat er voor jou geen plek is in de gemeenschap van Gods kinderen. Ik zeg je vandaag, Rachab toont ons vandaag: Er is leven te vinden bij de HEER, de God van Israël, de Vader van Christus onze Heer, aan wie alle macht op hemel en op aarde gegeven is. Voor ieder van ons is plaats bij die Heer.

En: Voor ieder van ons is plaats aan *Zijn* tafel.

De brood en wijn, het is óns scharlaken koord.

GewoonGeloven.com